

ЖИВОТ И ПЕСМА

Томислав Маринковић, *Пућовања кроз близине*, Културни центар, Нови Сад 2013

За објављивање књиге песничког избора Томислава Маринковића, може се рећи да је очекивано и оправдано. Очекивано због његовог дуговременог присуства на српској савременој песничкој сцени, а оправдано због очигледног стваралачко-вредносног успона и раста у последњој деценији.

Да је Томислав Маринковић тих песник и човек, одавно се сазнало. Његове песме и књиге препознају се и по сабраном и стишаном гласу меланхолије, у којем просину епифанијска и метафизичка прозрења и медитативна увиђања сасвим конкретизоване драме савремености. Чак се може рећи да је његова тематска посвећеност „стварносном опсегу” и утишан тон лишен декламаторске реторике и стилских украса, много више присутан у лектури и свести савременика од наглашено симболизованог, фрагментизованог, местимице елиптичног и парадоксима склоног говора његових раних песничких књига. Због тога у ову књигу његовог песничког избора нису укључени текстови из његове прве књиге. На основу таквог израза песникове ауторске воље, стваралачке и критичке самосвести, може се закључити како тумачи надаље не морају да своју пажњу интензивније посвећују стиховима његовог стваралачког трагања и стилског вежбања који су укључени у његову прву књигу *Двојник* (1983), већ да је његов песнички развој и успон потребно оцењивати полазећи од књиге *Сумња у огледало* (1996).

Такав гест самокритичке строгости није сасвим редак, ни превише необичан. Јер, од савременог/модерног песника се очекује да, поред стваралачког рафинмана, поседује и јасно исказану поетичку и критичку свест о вредности сопствених стихова, као и о ширем књижевном, културном па и друштвеном контексту у којем оне настају и у који се нужно уписују. Овај песник је, без обзира на његову примерно ретку вољну егзистенцијалну измештеност из градске средине, активније укључен у савремена књижевна дешавања и ваљано упућен у њихову поетичку мапу и вредносне врхунце. А његова везаност за земљу и живот у мачванском селу, пресудно су утицали на видну промену његовог стваралачког смера. Оне су битно определиле тематски план, стваралачки начин и укупни смисао његове новије поезије. Чак се може тврдити како је и он, попут неких песника-савременика какав је Д. Ј. Данилов, променом тематског и мотивског поља, стваралачког начина и тона, битно променио карактер, а увећао вредност, свог песничког писма.

Нови смер у Маринковићевој поезији наговештен је у књизи *Сумња у огледало*, а потврђен и стабилизован у књигама: *Школа*

трајања (2003), *Свети на кожи* (2007) и *Обичан животи* (2011). У песмама које су преузете из књиге *Сумња у огледало* и у ову књигу избора уврштене, читају се јасни поетички сигнали стваралачке упућености на ствари овдашње: свет непосредног егзистенцијалног окружења и круг малих присних облика и обреда свакодневног трајања. Заправо, на онај поетички круг којим је српска поезија већ овладала у гласовима Јована Христића, Борисава Радовића, Живорада Недељковића... У тај круг Томислав Маринковић је унео индивидуализовани печат и стваралачку перспективу из које се, симултано и укрштено, мотре и сликовно представљају/интерпретирају „слике времена” и „слике које промичу двориштем”. И док се у првој песми „Век” износи епохално запажање о силаску/стоциљавању „у празно” у којем се, само у пределима „изван умља”, уочава „несводљив крет” конкретизован у покрету репа паунице – симболу ванвремене, поетски саопштиве лепоте, дотле се већ у почетним стиховима песме „Мелодије, звуци” веома одређено каже како: „Све једном постане / очигледно и приближи се”.

И управо се у том заштравању перспективе у којем се у наведеном исказу све „очигледно” ујасни и „приближи”, препознаје и основна поетичка лозинка тог новог стваралачког усмерења Томислава Маринковића. А то се усмерење најпостојаније исказује кроз тематизовање непосредних искустава и сасвим конкретне стварности. Начином у којем се веома упечатљиво истичу непосредност утиска и увида, те животност и пуноћа доживљаја. Због тога и постаје могуће да се у наредној песми „Скаска, бол” каже како: „Од александријског руха / постоји савршенији стих.” Тај „савршенији стих” би могао да представља онај стваралачки концепт који омогућује да се песнички опис гради на подлози коју обликује увид у непосредну стварност, а не онај који упућује на преваходну ослоњеност на културно-историјске залихе, које карактеристично опредељује „александријску” посредованост и цитатност у изразу. Дакле: не искуство живота саопштено из књишког, већ из личног, непосредног, сасвим конкретног угла – то је поетички мото и стваралачко гесло овог песника и ове књиге, као и вредносно доминантнијег дела његове поезије.

Одређујући свог лирског јунака/песника као вечитог полазника у школи трајања, Томислав Маринковић је повластио његову способност уочавања важности релације између стварног света и оног света који се ствара у вртovima језика. Указујући у песми „Вртovi, речи, копије” на околност да „у језику је верно прекопирана флора”, он је тај свет онтологизовао и претпоставио оном свету који му је послужио као референтна основа за настајање. Из тако установљене феноменолошке и смисаоне релације између два света и апсолутизације једног од њих, песник у завршним стиховима изриче вредносно високо пројектовани поетички налог: „Исцеди сок из речи – сок / Или ћути.” Отуда постаје

разумљивија његова намера да проговори из средишта искуства до којег је дошао, онда када се вратио „биљкама и башти”. Да би, остављајући „засићеност света”, његово обиље и вредности учовао и спознавао у неисторичном свету свакодневице, „дневном поретку ствари”. Због тога је његова лирика постала процеђен говор искуства живљења и певања у завичајном окриљу, на земљи: са саморазумљивим прихватањем њених закономерности, периода и дарова. То је довело до нарочитог стапања језика песме са њеним предметом, тако да је онда, као у песми „Позив”, постало могуће да се искуствени увид метонимијски саопштава и „језиком зањиханих / Крошњи”. И то тако да тај језик, у својој елементарности и конкретности означавања и пуноћи значења, као и у својој семантичкој и симболичкој поливалентности, битно утиче на стварање ефекта веродостојности, репрезентативности и узвишене суштствености казаног. Маринковићева песма је искуствена и мудросна паслика савременог децентрираног света; њен универзализован, мисаоно продубљен и вишезначан одраз у језику.

У препознатљивом свету Маринковићеве описне и рефлексивне поезије, у којем се исказује велико поверење у реч, пошто: „врата поезије могу да отворе / Само речи, и речи могу да их затворе” („Врата поезије”), време је један он најзаступљенијих феномена/фигура. „Упорним замасима времена” условљени су и прожети њене слике, медитације, уопштавања, силогизми, аналогije и увиди. Дејство времена је толико да оно постаје једна од њених најважнијих тематских и садржинских компонентни. Њено опште место. Свако појединачно искуство и запажање песничког субјекта утква се у његову матрицу; њиме је условљено и одређено.

У песми „Бројеви”, једној од најизразитијих песама ове књиге, на подлози сећања на сусрет са песником Новицом Тадићем на сајму књига, развијен је сликовит опис сусрета и фотографисања. Сам тренутак тог сусрета који је помножен срдачношћу и брижношћу, а заустављен и кристализован на фотографском снимку, настао је „у неравноправној борби / човека и времена”. На њему је, то у поетској интерпретацији постаје смисаоно заострено и јасно, одједном постало видљиво „Све”. Не само оно што је изложено погледу, што је стварно, већ и оне затамњене слутње и „лица из мрака” који се јављају у Тадићевој поезији.

На тај начин је у поезији Томислава Маринковића створена вишезначна могућност повезивања тематских, значењских и симболичких елемената из различитих сфера, што је омогућило да се у оном видљивом смотри пројављивање тајанственог, невиделног, као и метафизички затамњеног осећања пометености, усамљености и језе пред животом. Као што се, у другим песмама, на подлози слике протицања времена, живот опажа и као нешто што је у основи тајанствено. А то несазнајно и тајанствено у овој је поезији најчешће везано за саму временску

перспективу. Због тога у њој тако често до гласа долази „скромна радост срца”, опажена и поунутрашњена, присвојена, на конкретном примеру, али и удружена са стално присутном свешћу о прошлом а вредном. Као што се, из тог разлога, у њеном искуствено омеђеном тематском подручју разложно и често активирају сећања и успомене. На њиховој се подлози потом изграђује сложен поетски опис у којем се, одмереним тоном, истичу и славе „Музе обичних, малих радости” и једноставност – „краљица простих, али највиших / мерила”. А та су мерила у овој меланхоличној лирици непретенциозно истављена и уверљиво достигнута.

Настојећи да у својим проживљеним песмама у смисаоно сложеном везу постави два наоко супротстављена света – свет животне стварности и свет духа уметности и књижевности – Томислав Маринковић је показивао и на који се начин они укрштају и уклапају у текст песме. Настојао је да свој стваралачки поступак, до одређене мере, учини видљивим; да покаже стварносну основу сликовну и симболичку интерпретацију својих песама, како би оне тако стекле нешто од значењске отворености, али и нешто од универзалне димензије значења. Како би нешто суштинско и важно казивале; сведочиле о животу и свету, о његовим наоко малим а заправо великим, репрезентативним догађањима и доживиљајма. Будући да, како је још Ничеу *Заратустри* указивао: „Најкрупнији догађаји – то нису наши најгласнији, већ наши најтиши тренуци”.

У кругу тих најтиших тренутака животне сабраности, ова поезија сложене једноставности и тихе снаге пронашла је своје огледно поље. Свој гравитациони центар. Своју животну и стваралачку васељену. Због тога се у њој тако животно и уверљиво активирају и смисаоно преобраћају она, из поезије помињаног Јована Христића знана, „Дивна, добра, стара општа места”. Казана са рафинованом једноставношћу, сликовито, дубоко и присно, она у овој поезији постају симболички отисак и смисаони залог и наших живота.

Милећа АЋИМОВИЋ ИВКОВ